

МОЗАЙКА ЛЬВІВСЬКОГО СОЦІУМУ XVI СТОЛІТТЯ

Юрій КУДІНОВ

кандидат історичних наук,
головний економіст служби МСББ «Ощадбанк»,
історик, історіограф, економіст;

Анна КУДІНОВА

аспірантка,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М.Т. Рильського НАН України,
відділ «Український етнологічний центр»,
вул. Михайла Грушевського, 4, 01011, м. Київ, Україна;
етнологія, історіографія, перекладачка,
Українська медична стоматологічна академія,
кафедра фізичної реабілітації та фізичної культури
Полтавського університету економіки та права
ВМУРОЛ «Україна»,
міжнародний факультет УМСА,
вул. Шевченка, 23, 36024, м. Полтава, Україна,
e-mail: anna1989kudinova@gmail.com

**Гуль О. Львів у XVI столітті: місто
конфліктів та порозумінь. НАН України.
Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича; Львівське відділення
Інституту української археографії
та джерелознавства ім. М.С. Грушевського.
Львів, 2018. 304 с.**

Книга львівської дослідниці Ольги Гуль належить до когорти наукових праць, які не втрачають актуальності попри час, адже історія західноукраїнського міста Львова завжди вирізнялася своїм суспільно-політичним розвитком з-поміж інших сучасних міст України в різні історичні епохи. Так, для прикладу, варто зацентувати увагу, що саме Львів був одним із перших міст, де власне було імplementовано Магдебурзьке право. Рецензована нами монографія Ольги Гуль ґрунтовно віддзеркалює конфлікти та порозуміння між владним інститутами Львова. Книга складається з трьох частин, ставши розширеною версією дисертаційного дослідження історикіні. Джерельна база складається із неопублікованих та опублікованих матеріалів з архівних установ міст Львова, Варшави, Кракова. Значну допомогу у студіюванні архівів та бібліотек стало можливим завдяки польським фундаціям — Музей історії Польщі, Королеви Ядвіги Ягеллонського університету та Центр досліджень античної традиції у Центрально-Східній Європі Варшавського університету. Ключовий термін монографії — «конфлікт» трактується авторкою крізь призму інтерпретації американського соціолога Ральфа Дарендорфа: «Боротьба двох (сторін) учасників, яка може набувати різних форм, і це не тільки збройна сутичка, але й судова суперечка, конкуренція, суспільне напруження, пасивний протест чи суперечність інтересів».

У першій частині «Суспільство Львова у XVI ст.» історикіня охарактеризувала мозаїку тогочасного львівського соціуму. До громадян Корони Польської не належало міське населення з низьким рівнем забезпечення, тому вони й не були відображені у міських книгах. Релігійно-етнічна група або громада у ранньомодерному місті формувалася на конфесійній основі — католики, русини, євреї, вірмени. Взагалі нація у XVI ст. — це етно-конфесійно-правова спільнота. Специфіка міста Львів полягала у розміщенні етнічних дільниць в межах середмістя, а не за межами міських мурів, як це було у Кракові чи Любліні (с. 50). Враховуючи те, що міські мешканці поділялися на патриціат, поспільство і плебс, дослідниця підкреслює умовність цього поділу. Тому й виникає питання до якої верстви віднести збіднілих патриціїв, які за фінансовим становищем прирівнювалися до поспільства, або до якої верстви — багатих українців, греків чи вірмен, які не могли претендувати на повноправне становище в ієрархії міської спільноти (с. 53).

На основі джерел та історіографії Ольга Гуль стверджує, що багатих купців, які були власниками

великих крамів, науково доцільно віднести до осіб, які займалися транзитною торгівлею на території всієї Європи. Ґрунтовно описано самоврядування Львова (міська рада, судова лава, зібрання поспільства).

Цінним є дослівний переклад з польської мови вимог до осіб, які могли бути обраними до міської ради. Зокрема, досить цікавими є вимоги — «не зрадники і, яких дружини не зраджують, богобоязливі, не блазні, не підлабузники» (с. 69). Щодо особового складу райців детально описано родини на підставі актових книг, що райці поважного віку замість синів часто протегували до влади своїх зятів (с. 85).

У другій частині «Суспільні конфлікти у першій половині XVI ст.» ґрунтовно охарактеризовано виступ міщан у 1519 р. Його причина — фінансові труднощі, засилля владної еліти останні 20—30 років XVI ст. Той факт, що дані про поїздки урядників Львова до Сигізмунда I, на думку авторки, можуть свідчити про підтримку поспільства позитивності вибору урядів. На думку Ольги Гуль, введення уряду лонгерів та колеґії десяти дали змогу контролювати фінансову діяльність ради і мало позитивний вплив на розвиток органів самоврядування (с. 111). Також у цьому розділі авторка зацентувала увагу на суперечках, які вирішувалися у правовому полі королівського суду між групами ремісників і купців. Основна вимога приналежності до професійних організацій полягала у наявності львівського громадянства, а отже, католицького віросповідання. Саме це перешкоджало українцям, вірменам, євреям легально займатися ремеслом (с. 115). Суперечки в місті були спричинені його полінаціональним складом, бажанням некатолицького населення домогтися доступу до економічних привілеїв, а міська влада, де домінував католицький патриціат, могла зберегти статус-кво (с. 124).

У третій частині «Львів як арена конфліктів у другій половині XVI ст.» основний акцент здійснено на суспільному виступі 1576—1577 рр. Одна з його причин — зловживання райців, відсутність контролю міських рахунків, після смерті райців нові вибори не відбувалися і їх кількісний склад зменшувався. Скарга міщан 1576 р. відома у двох копіях: перша, укладена міським писарем Станіславом Ансеріном (написана простою мовою), друга копія відповідає почерку львівського синдика Павела Щербіча (більш складна копія, написана важкими для сприйняття термінами). Скарга отримала рішення

королівського суду під назвою «Мальборкський декрет» 25 травня 1577 року, історикія у формі таблиці подає зліва вимогу, а справа — рішення щодо неї по пунктах (с. 138—142). На думку Ольги Гуль, Мальборкський декрет був компромісним рішенням і виявляв прихильне ставлення до міщан.

Дослідниця детально проаналізувала особистості львів'ян, які закликали виходити на протест (всього 72 особи). Окремо у цій частині книги відзначено параграфи про протистояння вірмен, русинів і євреїв у порівнянні в правах із католиками в економічній та культурній площинах. Суспільно-економічні конфлікти негативно впливали на становище ради і ставлення до неї короля, тому вірмени, українці та євреї намагалися використати ситуацію із метою отримання привілеїв для своїх громад.

Взагалі, суспільні конфлікти у Львові, на думку дослідниці Ольги Гуль, мали мирний характер у порівнянні з іншими містами Корони Польської. Вона припускає, що це було пов'язано із відсутністю у місті реформаційних закликів, враховуючи поліконфесійність Львова. Незважаючи на суспільні заворушення, Львів розвивався в економічному та політичному плані: процвітала торгівля і трансформувалися владні інституції, які розширили коло осіб, котрі контролювали життя міста.

Книга є науково цінною не тільки для української науки, але й європейської історіографії міського самоврядування в цілому, оскільки на прикладі міста Львова показано розвиток маґдебурзького права у Короні Польській раннього нового часу. Монографія висвітлює історію Львова не в межах позиції тільки українців, а в загальнопольському контексті. Кожне твердження підтверджено відповідними джерелами або науковими працями авторів з Польщі, України чи Німеччини. Взагалі в книзі представлено 47 ілюстрацій, які в образах відображають епоху давнього Львова. Додатки теж дуже репрезентативні: 1) витяг з книги львівського гродського суду 28 серпня 1576 р.; 2) скарги міщан проти дій міської влади (порівняння тексту двох зазначених писарів); 3) кар'єрний ріст членів першої каденції колеґії «сорока мужів» (вибраних у 1579 р.).

Авторка розробила та подала іменний покажчик. Все це свідчить про працьовитість, скрупульозність підходу до джерел та їх інтерпретації історикіні Ольги Гуль.